

Тимченко К. А.

здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту права
та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції Дніпровського
державного університету
внутрішніх справ

Рогальська В. В.

доцент кафедри кримінального процесу
та стратегічних розслідувань
Дніпровського державного університету
внутрішніх справ, кандидат
юридичних, доцент

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДОЦІЛЬНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ ДО НЕПОВНОЛІТНЬОГО ПІДОЗРЮВАНОВОГО, ОБВИНУВАЧЕНОГО

Термін «запобіжні заходи» не визначений у Кримінальному процесуальному кодексі України, тому для його розуміння необхідно звернутися до літератури з кримінального процесу.

На думку З.З. Зинатулліна, «Запобіжні заходи» – це примусові заходи кримінально-процесуального характеру, що застосовуються органами дізнання, слідства або прокуратури до обвинуваченого (або підозрюваного, залежно від обставин), а також судом до обвинуваченого у суворо визначеній справі. Це примусові заходи, що застосовуються судом до обвинуваченого у разі, якщо обвинувачений ухиляється від слідства або суду (до набрання вироком законної сили), або з метою перешкодити встановленню об'єктивної істини чи перешкодити продовженню злочинного діяння, а також з метою забезпечення виконання судового рішення у кримінальній справі [1, с. 11].

Відповідно до статті 493 Кримінального кодексу України, до неповнолітніх підозрюваних та обвинувачених застосовуються як загальні запобіжні заходи (тримання під вартою, особиста порука, застава, домашній арешт, тримання під вартою як тимчасовий запобіжний захід), так і спеціальні запобіжні заходи (передача під нагляд). Оскільки правова природа загальних запобіжних заходів вже була розглянута в розділах 3-4, цей підрозділ присвячений ефективності та доцільності окремих видів запобіжних заходів, які можуть бути застосовані до неповнолітніх.

При визначенні ефективності запобіжного заходу щодо неповнолітніх відправною точкою має бути те, чи має цей захід бажаний результат або ефект. Наприклад, застава є неефективною, якщо неповнолітній не працює,

вчиняє крадіжку, а батьки утримують заставу. У таких випадках застава може призвести до того, що неповнолітній не виконає своїх зобов'язань і вчинить новий майновий злочин.

З огляду на правову природу запобіжних заходів, що застосовуються до повнолітніх та неповнолітніх підозрюваних та обвинувачених, слід зазначити, що оцінка адекватності та ефективності таких заходів значною мірою має прогностичний характер. Отже, слідчі та прокурори, ініціюючи застосування запобіжних заходів, а слідчі судді та суди, вирішуючи питання про обрання запобіжних заходів, повинні враховувати всі обставини кримінального провадження, оскільки законодавець надав їм можливість обирати ті чи інші види запобіжних заходів [2].

Тому для того, щоб визначити доцільність обрання запобіжних заходів неповнолітнім, необхідно дослідити обставини, які необхідно враховувати при такому обранні. У підрозділі 2.3 розглядається характер обставин, які необхідно враховувати при обранні запобіжних заходів повнолітнім підозрюваним та обвинуваченим. Так, необхідно розглянути ситуацію, передбачену статтею 178 Кримінального кодексу України. За аналогічних обставин стаття 178 Кримінального кодексу України також застосовується при вирішенні питання про застосування запобіжного заходу щодо неповнолітніх.

Європейський суд з прав людини також зазначив, що відповідно до статті 485 Кримінального кодексу України слідчі судді та суди зобов'язані враховувати вік підозрюваного/обвинуваченого в усіх випадках.

У зв'язку з цим виникає питання, чи поширюється обов'язок посадових осіб відкрити справу за статтею 485 Кримінального кодексу України на момент обрання запобіжного заходу щодо неповнолітнього. Законодавець передбачає, що ці випадки підлягають доказуванню у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх. Це означає, що, як правило, факт встановлення цих обставин може бути пізніше моменту обрання запобіжного заходу (наприклад, допит вчителя школи, в якій навчається неповнолітній підозрюваний, допит батьків або знайомих неповнолітнього підозрюваного, отримання доказів про місце проживання неповнолітнього підозрюваного). Як правило, на момент закінчення досудового розслідування слідчому відомі всі обставини, що стосуються особи підозрюваного. Тому, за відсутності прямої вказівки, цілком ймовірно, що законодавець не поклав на слідчого суддю чи суд обов'язок встановлювати всі обставини, передбачені статтею 485 Кримінального кодексу України, при застосуванні запобіжного заходу щодо неповнолітнього [3].

Відповідно, при вирішенні питання про доцільність застосування запобіжного заходу до неповнолітнього, обрання конкретного виду запобіжного заходу має ґрунтуватися, насамперед, на його відповідності меті (тобто, чи допоможе він запобігти спробам неповнолітнього перешкоджати проведенню досудового розслідування, втечі із зали судового засідання або

знищенню предметів, які мають відношення до кримінального провадження). Це питання слід розглядати з наступних позицій. При визначенні ефективності превентивних заходів щодо неповнолітніх важливо враховувати, чи досягнуть вони бажаного результату або ефекту. Наприклад, якщо неповнолітній не працює і вчиняє крадіжку, а батьки не дають грошей на заставу, то застава є неефективною. У такому випадку застава може призвести до того, що неповнолітній втратить роботу і вчинить інший майновий злочин.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. проф. В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. – К. : Юстініан, 2012. – 1224 с.

2. Фоміна Т. Застосування запобіжних заходів у кримінальному провадженні: проблеми теорії та практики URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b95bfd96-e3b3-4117-b910-4004f9ecf0e4/content> (дата звернення 15.04.2024).

3. Кримінальний процес : підруч. / Ю. М. Groшевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц та ін. ; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Groшевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. Х. : Право. 2013. 824 с.

Джаним А. С.

здобувач вищої освіти ННІ права та інноваційної освіти Дніпровського державного університету внутрішніх справ

Шиян А. Г.

старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін Дніпровського державного університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ

У сучасному світі інформаційні технології стають невід’ємною частиною всіх сфер життя, включаючи правову систему. Однією з інновацій, яка набуває все більшої популярності, є застосування електронного судочинства. У контексті кримінального судочинства впровадження електронних засобів комунікації, обробки та зберігання інформації відкриває нові можливості для підвищення ефективності, прозорості та доступності правосуддя. Водночас, це породжує низку питань та викликів, пов’язаних з технічними, правовими та етичними аспектами використання електронних систем.

Стосовно цього питання науковець А. Столітній визначив електронне